

Сівчук П. І.
старший викладач кафедри психології
Тернопільського національного
технічного університету імені Івана Пулюя
Spi505404@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Постійні трансформації охопили всі сфери суспільного життя в Україні. Процес змін не обходить стороною освітню сферу. Якщо традиційними формами навчання вважаються очна і заочна, то сьогодні широке розповсюдження отримала дистанційна форма навчання. Зокрема, це пов'язано з процесом інформатизації освіти, поширення нових способів передачі інформації, використанням інтернету, комп'ютерних навчальних систем, електронних бібліотек, онлайн спілкування тощо.

З іншої сторони, пандемії, карантини, соціальні кризи, військові конфлікти, економічні негаразди є потужними драйверами процесів прискорення змін і в освіті. Дистанційна освіта стала важливим фактором в умовах кризового стану суспільства, обмеження очного спілкування і жорстких карантинних заходів. Масовий перехід на дистанційні методи навчання є вимушеним, необхідним єдиною можливим виходом із ситуації, коли зв'язки між основними суб'єктами освітнього процесу порушені. Така форма організації навчального процесу породжує багато проблем, суперечливих оцінок, але без неї не обійтись.

Звичайно, констатація факту ситуаційної необхідності – це тільки зовнішній фон, а проблема має значно глибше коріння.

Упродовж останніх десятиліть все більше загострюється дискусія про необхідність реформування системи освіти в Україні. В умовах стрімкого поширення комп'ютерно-інтегрованих технологій, електронних засобів розповсюдження інформації, розширення віртуального простору спілкування між людьми, масового використання у повсякденній реальності програмованих технічних пристроїв (комп'ютерів, ноутбуків, планшетів, смартфонів, гаджетів тощо) формуються нові можливості в освітній сфері. В освітніх закладах масово створюються різноманітні центри і лабораторії дистанційного навчання, формуються електронні бібліотеки, заочна форма навчання трансформується у дистанційну і т. д.

Виникає багато різноманітних підходів і оцінок, до обговорення яких активно залучена не тільки педагогічна громадськість, але і державні структури, відповідальні за процес освіти. Дуже багато виникає дискусій з приводу того чи доцільно вважати дистанційну освіту альтернативою традиційним очній і заочній, чи являється дистанційна освіта різновидом заочної із використанням віртуальних, онлайн-ових методів навчання, в якій мірі дистанційна освіта є тимчасовим, вимушеним заходом в умовах

надзвичайних ситуацій, чи це самостійна форма освіти епохи комп'ютерних, інформаційних технологій.

Сьогодні існує і ряд інших факторів об'єктивного і суб'єктивного характеру, що сприяють популяризації дистанційної освіти. В науково-методичній літературі їх називають перевагами: зручність, економічність, креативність, самостійність учня чи студента у виборі методів навчання і форм організації навчального процесу, розширення можливості для паралельного навчання, використання електронних ресурсів, можливість поєднання навчання і трудової діяльності і це далеко не повний перелік.

З іншої сторони фіксується і ряд недоліків дистанційного навчання: матеріально-технічна база такої освіти не відповідає поставленим цілям і задачам, відсутні чіткі критерії аутентифікації тих, хто навчається, психологічна і комп'ютерна невідповідність викладачів, відсутність рівноцінного спілкування на відміну від «живого» спілкування, виникнення перебоїв у доступі до віддалених ресурсів тощо.

Усі дискусії про переваги і недоліки зосереджуються в основному навколо технологічних проблем. Дуже мало обговорюються проблеми якості освіти дистанційного навчання, зміни соціальних ролей учня і педагога, трансформація соціальних функцій освіти, вплив новітніх технологій і дистанційних методів освіти на соціалізацію молоді людини в суспільство. У більш широкому сенсі напевно необхідно розкрити питання про психологічну і комп'ютерну невідповідність викладачів до нових умов в освіті, більш чітко сформулювати, що вимагається від викладача: вдосконалення його педагогічної майстерності чи операторських навиків і що очікувати від викладача в сенсі вдосконалення його професійної діяльності, як змінюється його соціальна роль.

В умовах традиційної освіти викладач – це фахівець, професіонал, який володіє досвідом, тобто педагогічною майстерністю і високим рівнем знань і психологічними навиками їх донесення до кінцевого споживача, умовно кажучи того, хто навчається. При дистанційному навчанні вимоги до професійного рівня і педагогічної майстерності викладача звужуються. На перший план виступає володіння комп'ютерною технікою для різних видів діяльності в інформаційному просторі. Акцент переноситься на роль викладача як оператора в системі освітньої діяльності. Структура такої системи включає в себе: викладач, пакет прикладних програм, пакет навчально-методичної документації, комп'ютерна мережа і учень чи студент. Фактично ми є свідками нового варіанту технократичного підходу до організації освітнього процесу, який недооцінює вплив освіти на формування особистості, характеру, соціально-психологічних якостей, соціалізацію людини в суспільство.

Від викладача, в першу чергу, вимагається розроблений електронний варіант пакету навчально-методичних документів: робоча програма, тексти лекцій, плани семінарських занять, тестові форми семестрового контролю, мультимедійні підручники, каталог електронної бібліотеки. При наявності розроблених цих засобів роль викладача може виконувати і не «спеціаліст», а звичайний оператор у системі викладач – інтернет – студент.

Не менш важливим є те, що дистанційне навчання звужує соціально психологічну сутність освіти взагалі. Основне завдання традиційної освіти не тільки передача знань, досвіду, навиків, цінностей, норм від викладача до студента, але і виконання соціальних функцій, формування соціальної поведінки, соціального характеру і свідомості молодого людини.

Чи забезпечує цей процес дистанційне навчання. Ось тут і розкривається проблема «живого» спілкування. Спілкування онлайн, або віртуальне спілкування не забезпечує повноцінну соціальну функцію. Спілкування викладача і студента має опосередкований характер, заочний по формі і віртуальний по змісту. Досвідчений викладач при безпосередньому, очному спілкуванні може фіксувати настрій, емоційний стан, характер студента, його здібності та інтереси і відповідно коригувати свою педагогічну поведінку, використовуючи досвід, знання, майстерність, психологічні навиків.

Дистанційна форма освіти формує індивідуалізм, а це є самоосвіта. Однією із важливих психологічних проблем є те, що успішність дистанційного навчання залежить у значній мірі від наявності таких якостей у студента як самодисципліна, самоорганізація, наполегливість, мотивація, самоконтроль. На ці якості впливає тип темпераменту, характер, інтереси, мета, ціль. Для одних – цих якостей достатньо, щоб нормативно засвоювати матеріал, а для інших – це зневіра, апатія, розчарування, що різко знижує результати такої освітньої діяльності.

На основі цього короткого аналізу можна зробити наступні висновки:

По-перше, для дистанційної освіти сьогодні в Україні не існує достатньої матеріально-технічної і технологічної бази. Дистанційну освіту не можна оцінювати як спосіб фінансової оптимізації і економічної раціоналізації навчального процесу. Дистанційне навчання як освіта майбутнього повинна бути більш фінансово обґрунтованою і технологічно забезпеченою.

По-друге, при розробці концепції дистанційної освіти необхідно позбутися недоліків технократичного підходу і більше уваги приділити гуманістичній спрямованості такого навчання і соціально-психологічним проблемам.

По-третє, на даному етапі є зміст говорити лише про вдосконалення дистанційних методів в освіті, а дистанційну освіту розглядати як вимушений крок у надзвичайних суспільних умовах.

УДК 373-056.2/3

Сіткар В.І.

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри педагогіки і психології та інклюзивної освіти ТОКІППО

Сіткар Н.С.

вчителька початкових класів Тернопільського

ЗЗСО № 13 ім. А. Юркевича

ОСОБЛИВОСТІ ФІНСЬКОЇ ТА ЕСТОНСЬКОЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Міжнародний досвід запровадження інклюзивної освіти відкриває нові можливості для дітей з особливими освітніми потребами.